

Tomáš Hána, Nacisté v Jižní Americe po roce 1945 optikou amerických tajných služeb, bakalářská práce, Historický ústav, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích 2023, 85 s. + 9 s. přílohy.

Posudek oponenta

Předkládaná bakalářská práce má za téma osudy nacistů uprchlých do Jižní Ameriky a pokusy amerických tajných služeb o jejich vyhledání. Práce je založena na digitalizovaných zdrojích z archivů CIA a FBI a také na sekundární literatuře. Autor se zaměřuje na méně známé postavy a vědomě nezmiňuje nejznámější případy, jako byl Eichmann a Mengele. Ve vymezení otázek (s. 11) zdůrazňuje zájem o otázku „Proč se to stalo?“ Zde bych jako oponent měl jen poznamenat, že ve výčtu otázek, jež se týkají způsobu útěku do Jižní Ameriky, chybí otázka po roli amerických tajných služeb, jež stojí v názvu práce. Jde však jen o formální nedostatek, neboť autor u popisu pramenů (s. 8) přínosně vyzdvihuje, že díky těmto pramenům lze poznat iniciativu, kterou vyvíjely Spojené státy v otázkách uprchlých nacistů.

Práce se člení do čtyř částí. Výklad začíná ve druhé části, kde autor rekonstruuje počátky zájmu nacistů o Jižní Ameriku v době před druhou světovou válkou. Dokládá zde na příkladu vědecké výpravy Otto Schulz-Kampfhenskela, že nacisté zkoumali tento terén již před válkou, tehdy však s expanzivními cíli. Uvažovali o dobytí či vybudování základen ve Francouzské a Britské Guyaně. Dále zkoumá vztahy k Brazílii, kde od roku 1937 vládl autoritativní režim Getúlia Vagase, a k Argentině, kde se již roku 1943 uskutečnil převrat. Cíle nacistů se změnily v okamžiku, kdy poznali, že válka je prohraná a začali si připravovat půdu pro útěk. Autor ukazuje případ Ernsta Paula Hoppeho, který byl s tímto cílem vypraven do Argentiny v roce 1943, byl však zatčen při mezipřistání v Gibraltaru.

V třetí části se autor věnuje době po roce 1945. Ukazuje vznik německých krajanských sdružení v Argentině, kde byl klíčovou postavou Ludwig Freude. S tím souvisí aféra posádky vojenské lodi Graf Spee, která v roce 1939 byla donucena po těžkém boji s Brity zakotvit v argentinských vodách. V roce 1946 byla její posádka repatriována zpět do Německa, část posádky však mezitím utekla. Autor se domnívá, že tito muži sehráli roli při budování imigrační sítě a rovněž pomáhali argentinským fašistům v boji o moc. Dále zkoumá pomoc představitelů katolické církve, zejména rakouského titulárního biskupa Aloise Hudala, autora knihy Základy nacionálního socialismu z roku 1936. Zde vsutku využívá amerických zdrojů, když upozorňuje na činnost jistého otce Gallova v Římě. Trasám připraveným katolickou církví přes Itálii se říkalo krycí stezky. Tato činnost se děla bez vědomí papeže.

Stěžejní částí práce jsou osudy některých nacistů. Prvním je Walter Kutschmann, jenž byl důstojníkem Einsatzgruppen na východní frontě. Nařídil masakr židovských profesorů Lvovské univerzity. V jeho případě se nepodařilo dosáhnout odsouzení, ačkoliv byl s pomocí amerických služeb identifikován, jeho identita však byla opět zpochybněna, a nakonec zemřel přirozenou smrtí roku 1986. Druhým je Josef Schwammberger, jenž velel ghettu A v Přemyšlu a táboru Mielec. Na konci války uprchl s pasem Červeného kříže do Argentiny. Teprve v roce 1990 byl vydán do NSR. Proces se konal ve Stuttgartu v letech 1991 až 1992. Byl shledán vinným. Byl odsouzen k doživotnímu trestu, autor neuvádí, že zemřel roku 2004. Dalším je Herbert Cukurs, původě lotyšský fašista, který během války působil v Sondergruppe A (zřejmě Einsatzgruppe A?), kde se dopustil vražd Židů. Počet jeho obětí se odhaduje na 30 až 32 000. Cukurs měl být unesen izraelským agentem Jaakovem Meidadem. Při vzájemném zápase byl však Cukurs 23. 2. 1965 zastřelen, Autor cituje paměti agenta Meidada, v poznámce je však kniha Egmonta Kocha Povolání zabíjet z roku 2013.

V závěrečné pasáži autor předkládá typologii uprchlíků. Vlastně zde konstatuje, že sdíleli status válečného zločince a objasňuje, na základě kterých dokumentů vznikl pojem válečné zločiny a válečný

zločinec. Autor zde připomíná snahu amerických služeb zabránit útěku zločinců do Jižní Ameriky a osudy nedopadených Waltera Rauffa a Eduarda Roschmanna. Vedle nich existovala skupina zločinců, kteří byli postaveni před soud (Schwammberger, Franz Stangl, Erich Priebke, Eichmann). Třetí typ představuje zločinec, který byl dopaden, ale nebyl postaven před soud.

Práce splňuje předsevzaté cíle. Autorovi lze snad vytknout jen jistou nevyzrálou styl, kdy zejména na začátku nadužívá první osobu, takže čtenář někdy neví, zda čte výpověď citovaného válečného zločince, nebo autora. Je také třeba konstatovat, že všechny tři zachycené osudy jsou popsány na wikipedii. Autorova zjištění o činnosti tajných služeb a citované prameny jsou však přínosem. Co by stálo za rozpracování je jednak pasáž o statutu válečného zločince, pak činnost soudů. Co se Charty mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku týče, musel v něm být zločincův zločin definován jako porušení válečných zvyklostí, neboť mezinárodní právní úmluva chránící civilisty během bojů neexistovala. Dokumenty citované z internetu existují i v českých edicích k norimberskému procesu. Autor mohl připomenout přínos našeho lovce zločinců Bohuslava Ečera k vzniku těchto dokumentů. Příslušnost a oprávněnost soudů, které lapané zločince soudily, stojí také za rozpravu. Schwammberger byl souzen u Landesgericht Stuttgart.

Konstatuji, že autor splnil požadavky kladené na bakalářskou práci a navrhuji hodnotit stupněm **výborně**.

V Praze 2. 6. 2023

doc. PhDr. et Dr. phil. Ivo Cerman, Ph.D.